

УДК 796.33

ЧЕМПІОНАТ СВІТУ З ФУТБОЛУ 2014 РОКУ: КАДРОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Андрій ДУЛІБСЬКИЙ, Ярослав ГРИСЬО

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Забезпечення ефективної системи підготовки до важливих змагань у дво-чотири- і воєсмирічних циклах виокремлено великим стратегічним напрямком спортивної науки. Мета дослідження – проаналізувати основні елементи змагальної діяльності кращих гравців і команд на чемпіонаті світу 2014 року в Бразилії. В умовах підготовки висококваліфікованих гравців і команд до тривалих футбольних турнірів необхідно визначити найраціональніші підходи, які базуються на детальному вивченні всіх сторін змагальної діяльності футболістів.

Ключові слова: футбол, чемпіонат світу, команда, футболіст, гравець, амплуа, тактика, стратегія, підготовка.

Постановка проблеми. Незважаючи на певну статичність і незмінність, гра в футбол не є застиглою формою, яка непідвладна часу та геніальним творцям. Футбол постійно змінюється [1]. Зміни відбуваються в рамках руху від оборонного спектра до наступального і навпаки, а також шляхом повторення та переосмислення пройденого раніше шляху, визначаючи провідні тактико-стратегічні тенденції певного часового періоду [3, 4].

Чемпіонати світу з футболу є одним із найскладніших турнірів як щодо організації великих змагань, так і відносно підготовки окремих команд чи гравців. Один тільки факт, що фінальна частина відбувається після довготривалого й виснажливого сезону в національних лігах та європейських кубках, є для функціонерів, тренерів і гравців серйозним завданням із багатьма невідомими [3].

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Роботу виконано відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011 – 2015 роки за темою «Науково-методичні основи удосконалення системи підготовки спортсменів у футболі з урахуванням особливостей змагальної діяльності» (шифр теми – 2.3).

Мета дослідження – проаналізувати основні елементи змагальної діяльності кращих гравців і команд на чемпіонаті світу 2014 року в Бразилії.

Методи дослідження: теоретичне узагальнення та прогностичне осмислення друкованих та електронних матеріалів про чемпіонат світу 2014 року в Бразилії, аналіз відео- і документальних матеріалів, порівняння, класифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Двадцятий чемпіонат світу 2014 року, який проводився в Бразилії, пройшов під знаком очікування певних еволюційних змін, котрі відбулися у вигляді просування до ідеальної моделі окремого гравця в команді в цілому в багатьох аспектах мистецтва гри в футбол [4]. Парадоксальність і суперечливість чемпіонату світу в Бразилії поєднувалася одночасно з очевидними та достатньо передбачуваними явищами [3].

Це пов'язано ще й з тим (і це, на наш погляд, є основною тенденцією сучасного футболу), що команди-фіналісти чемпіонату світу 2014 року в Бразилії, за незначним винятком, дотримувалися вимог щодо досягнення вищої гармонії гри, яка виявлялася, передусім, у продуманій до найменших деталей рівновазі між всіма компонентами футбольного мистецтва [5].

Виклад основного матеріалу. Організація гри в усіх зв'язках, ланках і лініях, і особливо загальнокомандна тактико-стратегічна лінія ведення спортивної боротьби у виконанні провідних збірних світу були відшліфовані до апогею досконалості. Вираженням цього було те, що наступальні дії кращих команд світу базувалися, як це не парадоксально, на досконало організованій обороні. Саме на основі чітких і відлагоджених захисних дій формувалися всі конструктивні починання команд-учасниць чемпіонату світу в Бразилії [1, 2].

Модель «ідеальної» команди при цьому, згідно з матеріалами чемпіонату світу 2014 р., може виглядати наступним чином. У воротах грає футболіст, який не тільки прекрасно захи-

щає їх, а насамперед досконало володіє елементами виконання ігрових прийомів ногами, вибігаючи й бездоганно виконуючи функції одного з польових гравців далеко від власних воріт.

Воротар сьогодні часто відіграє роль, яку ще донедавна виконував в обороні захисник із завданнями «ліберо». Взірцем такого голкіпера є німець *Мануель Нойєр*. Достатньо згадати факт, що воротар збірної Німеччини під час семи матчів чемпіонату світу в Бразилії виконав більше точних передач, аніж його партнер у збірній нападник-напівнападник-напівзахисник *Томас Мюллер*. Варто додати, що саме універсал збірної чемпіонів Томас Мюллер був також визнаний одним із кращих гравців XX чемпіонату світу в Бразилії.

У захисті у фазі оборони найчастіше команди застосовували схему з двома або трьома центральними захисниками, які грають «у лінію», і двома фланговими оборонцями. Центральні захисники – це, як правило, високі (середній зріст 189–193 см) [1, 4] атлетично, функціонально і тактично бездоганно підготовлені гравці. Основне завдання центральних захисників – організація оборони перед власним штрафним майданчиком та на його підступах. Крім того, центральні захисники повинні підстраховувати зони дії флангових захисників, котрі беруть участь у наступальних починаннях своєї команди і можуть бути в момент контратаки чи швидкої атаки суперника далеко від цих зон.

Центральні захисники сучасного футболу мають добре грати головою як в межах свого штрафного майданчика, так і при наступальних діях своєї команди, у тому числі у штрафному майданчику суперника. В організації гри участь центральних захисників полягає в першій конструктивній передачі, яка розпочинає швидку або позиційну атаку своєї команди. Взірцями таких гравців є німець *Матс Хуммельс*, голландець *Рон Влаар*, мексиканець *Рафаель Маркес*, бразилець *Тьяго Сілва*.

При варіанті гри з трьома центральними захисниками правий і лівий центральний захисники пересуваються ближче до флангів, страхуючи тактичні зони в захисті своїх воріт та створюючи можливість більше уваги приділяти наступальним діям крайнім захисникам. Дії крайніх центральних захисників страхував центральний захисник або один з опорних півзахисників оборонного плану, який «опускався» на місце центрального захисника, особливо на своїй половині поля, і допомагав при розіграшах підготовчих комбінацій.

Узагалі, крайні захисники як амплуа футболіста в класичному розумінні організації гри кращих збірних світу практично зникли. Тенденція такого спрямування спостерігалася ще у Франції на чемпіонаті світу 1998 року [7]. У складах команд були так звані «латералі», які своїми прямими захисними обов'язками займаються лише при появі в зонах своєї відповідальності гравців суперника. Весь інший час вони є півзахисниками або, точніше, «скритими» крайніми форвардами з певними, обумовленими командним тактичним планом, оборонними завданнями. Це «крила» й ширина атаки своєї команди. За таким зразком діяли на чемпіонаті світу 2014 року бразильці *Марсело* і *Дані Алвеш*, аргентинець *Маркос Рохо*, голландець *Дейлі Блінд*, іспанець *Жорді Альба*, гравець збірної Німеччини *Філіп Лам*, які є найяскравішими представниками такого напрямку в сучасному футболі. Серед багатьох професійних експертів побувало твердження, що деякі збірні команди використовували в наступальних тактичних побудовах до чотирьох крайніх форвардів-«вінгерів», що тільки підкреслює їхню роль у сучасному футболі та майстерність крайніх захисників-«латералів».

Важливу роль відігравали на чемпіонаті світу 2014 року в Бразилії опорні півзахисники або гравці середини поля, ігрова діяльність яких спрямована на відбір і перехоплення м'яча. Тактичне розташування перед лінією оборони в центрі поля обумовлює на сучасному етапі розвитку футболу не тільки захисні функції, але й розумний і продуманий контроль м'яча в поперечному та «вертикальному» напрямках у центральній частині футбольного поля, а також активна присутність цих гравців в ігрових зонах перед штрафним майданчиком суперника. Провідні команди світу, до слова, намагалися якнайдовше «зберігати» у грі м'яч, про що свідчить відповідний показник – 57,6 хвилин за гру. Порівняно з минулим чемпіонатом світу 2010 року в Південній Африці (54,1 хвилини) спостерігалася певна тенденція до збільшення «чистого» ігрового часу [1, 2].

Більшість опорних півзахисників – це, як правило, харизматичні лідери своїх команд, універсальні футболісти, добре підготовлені в техніко-тактичному, фізичному, функціональ-

ному і психологічному аспектах. Взірцем гравців, яких необхідно награвати в цих амплуа, можуть бути *Бастіан Швайнітайгер* (Німеччина), *Хав'єр Маскерано* (Аргентина), *Хаві Ало-нсо* (Іспанія), *Артуро Відаль* (Чилі).

Велику зацікавленість на чемпіонаті світу становили гравці, які в основному відповідають за атаквальні тактико-стратегічні дії, зокрема створення голевих моментів і їх реалізацію. Чемпіонат у Бразилії підкреслив, що такі футболісти, як *Хамес Родрігес* (Колумбія), голландці *Ар'єн Роббен* і *Робін Ван Персі*, гравці збірної Німеччини *Томас Мюллер* і *Месут Озіл*, аргентинський геній *Ліонель Мессі*, португальський лідер *Кріштіано Роналду*, є тими гравцями, яких би хотів бачити у своїй команді чи не кожен тренер. Незважаючи на важкий сезон у клубних змаганнях, ці представники «вищого футбольного товариства», можливо, за винятком Мессі та більшою мірою Роналду, продемонстрували найвищий рівень досконалої ігрової майстерності та футбольної «освіченості».

Багато команд на чемпіонаті світу в Бразилії грали без класичного «плеймейкера», який розташовується у вершині трикутника, основою якого є розташування і гра опорних півзахисників. Тренери цих команд розташовували своїх «плеймейкерів» на флангах, хоча вони могли б добре зіграти і в центральній зоні футбольного поля. Саме з флангів розпочинали конструктивні дії (дриблінг, обігрування, гострі передачі) *Месут Озіл* (Німеччина), *Брайан Руїз* (Коста-Ріка), *Софіан Фегулі* (Алжир). Розпочинаючи свої дії з флангу і маючи перед собою тільки одного захисника суперника, флангові «плеймейкери» спрямовували свої дії та м'яч в напрямку до штрафного майданчика суперника й одночасно звільняли зони для крайніх захисників-«латералів» [6]. Дуже важливою були і взаємодії флангових «плеймейкерів» із центральними нападниками, що стало характерною рисою для різноспрямованої конструктивної гри на чемпіонаті світу в Бразилії.

Для селекції та відбору в кращі команди світу важливим є і, так звана, лава запасних або резервних гравців. Уміння вийти «на заміну» в процесі гри і «підсилити» гру своєї команди і навіть схилити шальки терезів на свою користь є надважливим психофізіологічним і техніко-тактичним вмінням гравця екстра-класу. Такі футболісти цінуються не менше, аніж «зірки» основного складу. Серед них можна вирізнити таких висококласних гравців як *Маріо Гьотце* і *Андре Шюррле* (Німеччина), *Рахім Стерлінг* (Англія), *Давід Вілья* (Іспанія).

Під час проведення фінального турніру чемпіонату світу звернуло на себе увагу те, що збірні команди, які мали надійну та добре організовану оборону і водночас могли «підключити» до активних наступальних дій від двох–трьох до семи і навіть восьми гравців, досягали, як правило, високих результатів. Гравці таких команд, а це насамперед збірні Німеччини, Голландії, Аргентини, Франції, Колумбії, Мексики, Коста-Ріки вирізнялися серед інших раціональним універсалізмом, високою працездатністю, бездоганною загальною та спеціальною швидкісною витривалістю, гнучкістю тактико-стратегічних командних побудов. Усе це у продуманому поєднанні та при досконалій організації тактичних дій кожного гравця і команди в цілому надавало можливість провідним збірним світу отримувати значні ігрові дивіденти.

Вивчення та аналіз матеріалів чемпіонату світу 2014 року в Бразилії, які характеризують особливості футболу та його вплив на організм спортсменів, дозволяє стверджувати, що сучасний футбол розвивається шляхом підвищення вимог до всіх сторін підготовленості футболістів [4, 6].

Помітно зросли, на думку багатьох фахівців, порівняно з чемпіонатами світу 80-х, 90-х і початку 2000-х років, усі прояви футбольних швидкостей: швидкість ігрового мислення, швидкість прийняття правильних і єдино вірних рішень, швидкість ідеально виконаних технічних прийомів. Техніко-тактична майстерність прямує шляхом підвищення інтенсивності виконання ігрових прийомів в умовах дуже жорсткої протидії суперника.

Окремо варто згадати про швидкість пересування гравців і швидкість доставки м'яча в найнебезпечніші зони футбольного поля. Найшвидші гравці чемпіонату – *Ар'єн Роббен* (Голландія), *Ліонель Мессі* (Аргентина), *Неймар* (Бразилія), *Кріштіано Роналдо* (Португалія) розвивали швидкість до 32 кілометрів за годину. М'яч міг бути доставлений від свого штрафного майданчика до воріт суперника трьома-чотирма передачами за кілька секунд [1, 2].

Зросли фізичний розвиток гравців, їхня швидко-силово підготовленість. Це дозволяло провідним збірним світу успішно вести жорстку, вперту й безкомпромісну спортивну боротьбу на всіх ділянках футбольного поля від першої до останньої хвилини гри.

Тим паче, що в більшості гравців на чемпіонаті світу 2014 року можна було відзначити широку амплітуду рухів при виконанні найскладніших техніко-тактичних прийомів, а спеціальна спритність і гнучкість футболістів були доведені до вершин досконалості. Помітно зросло вміння гравців ефектно і високоефективно узгоджувати складні рухові дії в часі та просторі в екстремальних умовах жорсткої протидії суперника. Було забито дуже велику кількість складних і візуально привабливих м'ячів в оточенні двох-трьох гравців суперника. Прикладом можуть слугувати результативні удари Робіна Ван Персі (Голландія) у грі з Іспанією, Хамеса Родрігеса у чвертьфіналі з Уругваєм, Ліонеля Мессі у грі зі збіркою Боснії, Маріо Гьотце у фіналі з Аргентиною.

Повертаючись до гри чемпіонів світу – збірної Німеччини, треба відзначити очевидний факт: Йоахім Льов та його вихованці запропонували модернізовану модель тотального футболу по-німецьки. І моделі цій судилося стати чемпіонською. Не менш очевидним є і те, що на зміну формальним тактичним схемам у сучасний футбол давно вже прийшли динамічні ігрові принципи, які базуються на всебічній високій ігровій підготовленості та імпровізації висококваліфікованих виконавців-універсалів у рамках бездоганної організації гри.

Аналіз процесу творчої адаптації футболістів до вимог універсалізму, згідно з результатами чемпіонату світу 2014 року в Бразилії, свідчить, що найсуттєвішим чинником універсалізації є максимальне використання індивідуальних можливостей для оптимального прояву колективної ігрової діяльності, яка становить основу футболу.

Ось чому сутність універсалізації, і це було видно в Бразилії, не в тому, що футболіст повинен “уміти все” (оборонятися, підстраховувати, відбирати, створювати, атакувати). Важливим був адекватний прояв таких здібностей, необхідність того, щоб гравець знав, коли йому варто залишитися і відпрацювати в захисті, підстрахувавши партнера з команди, коли, де і як розпочати атаку, яким чином краще розпочати наступальні дії і як доцільніше завершити ці дії (завдати завершального удару чи віддати гольову передачу). У цьому і полягає внутрішній зміст універсальності як всесторонньої корисності, ефективності індивідуальних і колективних дій, придатності та потрібності для командних дій окремого футболіста. І це було яскраво помітно в діях кращих команд планети на XX чемпіонаті світу з футболу.

Тенденції розвитку світового футболу, загалом, сприяють створенню футболіста такого типу, який міг би діяти в будь-якому ігровому амплуа, на будь-якій ігровій позиції. Діапазон дій кожного гравця в сучасному футболі постійно росте. Так, крайньому захисникові, який, передусім, повинен уміти добре оборонятися і який “підключається” до наступальних дій своєї команди, уже недостатньо лише пройти флангом, недостатньо навіть зробити навісну або прострільну передачу. Він повинен уміти діяти як справжній фланговий або центральний нападник, а не як гравець, що просто доставляє м'яч у штрафний майданчик суперника. Сучасний захисник зобов'язаний вміти обігрувати в атаці гравця команди-суперника та бездоганно і, головне, точно виконувати удари у площину воріт.

Крім того, зараз уже недостатньо, щоб форвард тільки переслідував “свого” захисника. Якщо вже нападник відійшов назад або бере участь у колективному відборі чи пресингу на чужій половині футбольного поля, він зобов'язаний уміло виконувати захисні функції у всій їхній різноманітності. Для прикладу, коли гра перемістилася на протилежний фланг або на іншу частину футбольного поля, сучасний форвард повинен бути готовим до чіткого підстраховування партнерів із команди. Так діяли на останньому чемпіонаті світу *Неймар* (Бразилія), німець *Томас Мюллер*, гравці голландської збірної *Ар'єн Роббен* і *Робін Ван Персі*. Ці футболісти представляли тип сучасного гравця-універсала високого класу, демонструючи високоорганізований футбол, у якому найвища індивідуальна майстерність була підпорядкована загальнокомандній меті.

Незаперечним є той факт, що гра у футбол, з психофізіологічного погляду – це процес, контроль якого є непростим завданням. Тому в умовах, які дозволяють моделювати основні

елементи змагальної діяльності, тобто в умовах навчально-тренувального процесу й підготовки до великих турнірів, необхідно визначати найбільш раціональні алгоритми техніко-тактичних дій. Як наслідок, саме тоді створюється надійність індивідуальної та колективної реалізації основних параметрів гри, визначається динаміка стану спеціальної підготовленості футболістів [8].

Продуманим до найдрібніших деталей у кращих команд світу було й медико-фармакологічне забезпечення тренувальної та змагальної діяльності. Адже провести на найвищому рівні на межі фізичних і моральних сил при жорсткому протистоянні суперника п'ять-сім матчів за короткий часовий відрізок можливо при умові не тільки високої готовності, але й завдяки правильному медико-фармакологічному забезпеченню стимуляції працездатності та відновлювальних процесів [1, 2].

Висновки:

1. Змагальна діяльність у футболі опосередковується всіма видами підготовленості та особистістю спортсменів, психорегуляційними механізмами, які розвиваються в цьому процесі та активно впливають на ефективність і надійність ігрових показників, що ще раз підкреслив чемпіонат світу 2014 року.

2. У зв'язку з цим, виникає необхідність здійснення чіткої систематичності у проведенні педагогічного, фізіологічного, медичного контролю за рівнем підготовленості, функціональним станом серцево-судинної та нервово-м'язової систем, а також за здоров'ям футболістів.

3. В умовах максимальних навантажень як тренувальних, так і змагальних, що висувають високі вимоги до найважливіших функціональних систем організму футболістів і призводять до глибокого виснаження функціональних ресурсів, різко зросла роль раціонального харчування та вживання різноманітних речовин природного і штучного походження, здатних забезпечити необхідну працездатність спортсменів, ефективний перебіг відновлювальних та адаптаційних процесів, і, що найважливіше, не заборонених до застосування [7].

4. Найбільш значними факторами особистості, які визначали ефективність і надійність змагальної діяльності футболістів, на чемпіонаті світу в Бразилії були такі:

- у мотиваційно-вольовій сфері – змагальна мотивація, саморегуляція, вольовий самоконтроль, рішучість кожного окремого гравця і команди в цілому;
- в емоційній сфері – емоційна стійкість, стабільність;
- в комунікативній сфері – високий персональний статус у спортивно-діловій та неформальній сфері взаємовідносин;
- низка властивостей нервової системи: сила процесів гальмування, врівноваженість нервових процесів.

5. У цьому аспекті, як показали результати чемпіонату світу в Бразилії, і надалі в сучасному футболі зростає роль талановитої та цілеспрямованої особистості, спроможної повести за собою, взяти на себе найвищу відповідальність. Окрім того, досить важливу роль у сучасному футболі відіграють такі фактори як психологічна сумісність гравців, гравців і тренерів як у вузькопрофесійному, так і в широкому людському розумінні. При цьому виключну роль відіграють моральний та інтелектуально-професійний статус тренера і представників тренерського штабу команди.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження передбачається провести в напрямку пошуку вирішення основних завдань змагальної діяльності гравців і команд – учасників великих футбольних форумів.

Список літератури

1. Офіційний сайт ФІФА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fifa.com>
2. Офіційний сайт ФФУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ffu.org.ua/ukr/>
3. Офіційний сайт футболу 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://football-24.ua>
4. Футбол України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua-football.com>

5. Футбол України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://football.ua>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zonalmarking.net>
7. Голомазов С. Футбол. Анализ игр Кубка Мира 1998 г.: метод. разраб. для слушателей ВШТ / С. Голомазов, Б. Чирва. – М., РГАФК, 1999. – Вып. 12. – 55 с.
8. Шамардин В. Н. Моделирование подготовленности квалифицированных футболистов : учеб. пособие. – Дніпропетровськ : Пороги, 2002. – 201с.

**ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО ФУТБОЛУ 2014 ГОДА:
КАДРОВО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

Андрей ДУЛИБСКИЙ, Ярослав ГРИСЬО

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. Обеспечение эффективной системы подготовки к важным соревнованиям в двух-, четырёх- и восьмилетних циклах выделяется в большое стратегическое направление спортивной науки. Цель исследования – проанализировать основные элементы соревновательной деятельности лучших игроков и команд на чемпионате мира 2014 года в Бразилии. В условиях подготовки высококвалифицированных игроков и команд к длительным футбольным турнирам необходимо определять наиболее рациональные подходы, основанные на детальном изучении всех сторон соревновательной деятельности футболистов.

Ключевые слова: футбол, чемпионат мира, команда, футболист, игрок, амплуа, тактика, стратегия, подготовка.

**WORLD CUP 2014:
PERSONNEL AND ANALYTICAL ASPECTS**

Andriy DULIBSKYY, Yaroslav HRYSYO

Lviv State University of Physical Culture

Abstract Providing effective training system for important events in two-, four- and eight-year cycle stands in great strategic direction of sports science. The aim - to analyze the basic elements of competitive activity best players and teams in the World Cup 2014 in Brazil. In terms of training highly skilled players and teams to long soccer tournament should determine the most rational approach based on a detailed study of all aspects of competitive activity of footballers.

Keywords: football, world championship, team, footballer, player, type, tactics, strategy, preparation.